

ЎТМИШГА НАЗАР

МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Зияева Доно Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдинашвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайдон давлат
иқтисодиёт университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Саипова Камола Давляталиевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Россия ФА, Санкт-Петербург
Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Доғистон мустақил университети

Талапов Бахриддин Алижанович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

1. Абира Амановна Ҳусейнова АЁЛЛАРНИНГ ЖАМИЯТ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҲАЁТИДАГИ ЎРНИ.....	5
2. Дилором Бобожонова ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШ, ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИ ВА ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ.....	13
3. Сайпулла Нарзуллаевич Турсунов XX АСР БОШЛАРИДА СУРХОН ВОҲАСИДА СУҒОРИШ ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ.....	23
4. Шокир Сафарович Гаффаров РОССИЯ ИМПЕРИЯСИНИНГ ТУРКИСТОНДА АМАЛГА ОШИРГАН АҲОЛИНИ КЎЧИРИШ СИЁСАТИ (XIX асрнинг иккинчи ярми ва XX асрнинг бошлари).....	30
5. Қобулжон Махамаджанович Насритдинов МАРКАЗИЙ ФАРҒОНА ЕРЛАРИНИНГ СУҒОРИЛИШ ТАРИХИДАН.....	38
6. Анвар Яхшиев ЮНОН-БАКТРИЯ ПОДШОЛИГИДА ҲУКМРОНЛИК ҚИЛГАН СУЛОЛАЛАР.....	43
7. Дилбар Тўраевна Абдурасулова МУСТАМЛАКАЧИЛИК ДАВРИДА ЖИЗЗАХ ШАҲРИДА ХАЛҚ ТАЪЛИМИ АҲВОЛИ.....	53
8. Шахрух Раупович Абдурасилов ЎРТА АСРЛАРДА ТОШКЕНТНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ВА ЭТНИК ТАРИХИ.....	58
9. Анваржон Орифжонович Алиев ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЭЛЕКТРОН ҲУКУМАТ ТИЗИМИНИНГ ФАОЛИЯТИ ДОИРАСИДА ЭЛЕКТРОН АРХИВНИ ЯРАТИШ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УСУЛЛАРИ.....	65
10. Икром Нематович Жўраев ҚАДИМГИ ХОРАЗМ ҲУДУДЛАРИДА ЮЗ БЕРГАН ЭТНОГЕНЕТИК ЖАРАЁНЛАРНИНГ АРХЕОЛОГИК МАНБАЛАРДА АКС ЭТИШИ.....	74
11. Bobirjon Izzatullayevich Izzatullayev MARKAZIY OSIYODA AQSH STRATEGIK KOMMUNIKATSIYA SOHALARI.....	81
12. Shuxrat Suvonovich Norov O'ZBEKISTONDA MAHALLIY HOKIMIYAT ORGANLARI FAOLIYATIGA ASOSLANGAN HOLDA BANDLIKNI TA'MINLASHDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINING TARIXIY TAJRIBASI (NAVOIY VILOYATI ARXIV MATERIALLARI ASOSIDA).....	88
13. Go'zal Qodirovna Razzakova ВОҲА ТҲЙ МАРОСИМЛАРИДА ХАЛФАЧИЛИКНИНГ ЎРНИ.....	96

14. Лайло Қушманова ҚУРАМАЛАРНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ ЭТНИК ИЖТИМОИЙ ВА ЭТНОМАДАНИЙ ҲАЁТИ.....	103
15. Shahzod Sayfiddin o'gli Luhmonov ISLOM HAMKORLIK TASHKILOTINING TURLI MINTAQALARDA OLIB BORAYOTGAN FAOLIYATINING USTUVOR YO'NALISHLARI XUSUSIDA.....	111
16. Анвар Сайпуллаевич Турсунов МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИ ШАҲАРЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ-МАДАНИЙ ТАРАҚҚИЁТИ.....	118
17. Икромжон Ибрагимович Умаров ҚАДИМГИ БАҚТРИЯ ТАРИХИЙ МАНБАЛАР АСОСИДА.....	123
18. Асадулло Олимжон ўғли Ҳасанов ФАРҒОНАНИНГ БИРИНЧИ ГУБЕРНАТОРИ.....	133
19. Aziza Marksovnova Aminova QIZILQUM MARKAZIDAGI TOSH SHANARCHA.....	139
ИНТЕРВЬЮ ВА СУҲБАТЛАР РУКНИ (ОҒЗАКИ ТАРИХ)	
20. Бехруз Сайфуллаев ЎЗБЕКИСТОН ВА ҲИНДИСТОН: ИККИ ТОМОНЛАМА МАНФААТЛИ, АЗАЛИЙ ДЎСТЛИК ВА ИШОНЧ АСОСИДА МУСТАҲКАМЛАНГАН МУНОСАБАТЛАР.....	143

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Bobirjon Izzatullayevich Izzatullayev,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
3-bosqich tayanch doktoranti
izzatbobur@gmail.com

MARKAZIY OSIYODA AQSH STRATEGIK KOMMUNIKATSIYA SOHALARI

For citation: Bobirzhon I.Izzatullaev. USA STRATEGIC COMMUNICATION AREAS IN CENTRAL ASIA. Look to the past. Special issue, pp. 81-87

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2021-SI-11>

ANNOTATSIYA

Bugungi kunda ko'plab davlatlar o'z tashqi siyosatini amalga oshirish instrumenti sifatida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalardan foydalanishga katta e'tibor qaratishmoqda. Bu o'rinda ayniqsa Internet, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar va boshqa kommunikatsiya kanallarning ahamiyati ortmoqda. Agarda so'nggi yillarda tashqi siyosatning samarali instrumenti sifatida "yumshoq kuch", "aqli kuch", "raqamli diplomatiya"lar bo'lib kelgan bo'lsa, bugungi kunga kelib, olimlar va ekspertlar ularning barchasini birlashtiruvchi "Strategik kommunikatiya"ning yuzaga kelgani ta'kidlashmoqda. Axborot kommunikatsiya texnologiyalarining yangi imkoniyatlaridan foydalangan holda AQSH bugungi kunda Markaziy Osiyo bilan tashqi siyosiy aloqalarni amalga oshirishda strategik kommunikatsiyadan samarali foydalanmoqda.

Kalit so'zlar: AQSH, Markaziy Osiyo, Strategik kommunikatsiya, Raqamli diplomatiya, C5+1 format.

Бобиржон Иззатуллаевич Иззатуллаев,
Базовый докторант 3-курса
Университет мировой экономики и дипломатии
izzatbobur@gmail.com

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ СФЕРЫ КОММУНИКАЦИИ США В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

АННОТАЦИЯ

Многие страны уделяют большое внимание использованию современных информационно-коммуникационных технологий как инструмента реализации своей внешней политики. При этом особенно возрастает значение интернета, социальных сетей, блогов и других каналов коммуникации. Если в последние годы появились "мягкая сила", "умная сила", "цифровая дипломатия" как эффективный инструмент внешней политики, то на сегодняшний день ученые и эксперты утверждают, что появление "стратегических коммуникаций", объединяющих их всех. Пользуясь новыми возможностями информационно-коммуникационных технологий, Соединенные Штаты сегодня эффективно

используют стратегические коммуникации в осуществлении внешнеполитических связей с Центральной Азией.

Ключевые слова: США, Центральная Азия, Стратегические коммуникации, цифровая дипломатия. Формат C5+1.

Bobirzhon I. Izzatullaev,

3-year basic doctoral student

University of World Economy and Diplomacy

izzatbobur@gmail.com

USA STRATEGIC COMMUNICATION AREAS IN CENTRAL ASIA

ABSTRACT

In recent years, countries pay great attention to the use of modern information and communication technologies as an instrument for the implementation of their foreign policy. In this case, especially the importance of the Internet, social networks, blogs and other communication channels are growing. If in recent years there have been “soft power”, “smart power”, “digital diplomacy” as an effective instrument of foreign policy, then to date, scientists and experts claim that the emergence of “strategic communications” that unites all of them has been the case. Taking advantage of the new capabilities of information and communication technologies, the United States are effectively using strategic communications in the implementation of foreign political relations with Central Asia today.

Index Terms: USA, Central Asia, Strategic Communication, Digital Diplomacy. C5+1 format.

1. Dolzarbli:

AQSH tashqi siyosatida strategik kommunikatsiyasi nafaqat axborot makoni, balki o'zaro muvofiqlashgan amaliy harakatlarni ham o'z ichiga oladi. AQSH tashqi siyosatida strategik kommunikatsiya davlatning tashqi siyosiy vazifalarini amalga oshirishda yordamchi vosita bo'lganligi sababli, bugungi kunda strategik kommunikatsiya mintaqada quyidagilar yo'nalishlarga qaratilgan:

- Markaziy Osiyo davlatlari va AQSH o'rtasida yirik hamkorlik loyihalarini qo'llab-quvvatlash;
- mintaqadagi alohida davlatlar va AQSH ishtirokida turli sohadagi loyihalarini rivojlantirish;
- Markaziy Osiyoga Rossiya va Xitoy ta'sirini kamaytirish;
- Demokratik qadriyatlarni targ'ib etish.

2. Metodlar:

Maqolani yozish jarayonida umummilliy metodlardan xususan, tizimli, tarkibli, funksional, qiyosiy tahlil va tarixiy yondashuvlaridan keng foydalanildi.

3. Tadqiqot natijalari:

Bugungi kunda AQSHning va Markaziy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy, xavfsizlik va boshqa ko'plab sohalarda birgalikdagi aloqalarni amalga oshiruvchi yagona yirik mexanizm C5+1 formati hisoblanadi. Ushbu formatni ishga tushurish bo'yicha 2015-yil sentyabr oyida Markaziy Osiyo tashqi ishlar vazirlarlarining o'sha paytdagi AQSH Davlat kotibi Jon Kerry bilan uchrashuvida bayon qilingan edi. Shundan so'ng, 2015-yil 1-noyabrda mintaq tashqi ishlar vazirlari va AQSH Davlat kotibining Samarqandagi uchrashuvida C5+1 formati tashkil etilganligi rasmiy ravishda ma'qullandi.

2019-yil fevral oyida AQSH Davlat Departamentining Janubiy va Markaziy Osiyo bo'yicha Byurosi tomonidan “AQSHning Markaziy Osiyo bo'yicha 2019-2025 yillarga mo'ljallangan strategiyasi: suverenitetni mustahkamlash va iqtisodiy ravnaq” qabul qilindi.[1] Unga ko'ra AQSH “C5+1” formatini va uning doirasidagi loyihalarini qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek AQSH Markaziy Osiyoning alohida davlatlari bilan ikki tomonlama turli sohalarda aloqalarni o'rnatish va mustahkamlashni asosiy tashqi siyosiy vazifalardan biri deb biladi. AQSH uchun mintaq eng asosiy

raqib davlatlar Rossiya va Xitoydir. Shu sababli AQSH ularning ta'sirini kamaytirishga intilib keladi.

2020-yil fevral oyida AQSH Davlat kotibi Mark Pompeoning Markaziy Osiyo mamlakatlariga safari ham aynan AQSH va mintaqa o'rtasida integratsion jarayonlarni kuchaytirish(C5+1), mintaqa alohida davlati bilan turli sohadagi aloqalarni yo'lga qo'yish, hamda asosiy raqibi Rossiya va Xitoyni ta'sirini mintaqada pasaytirishga qaratildi.

AQSH davlat departamentiga ko'ra, "C5+1 Qo'shma Shtatlar va Markaziy Osiyoning besh davlati duch kelayotgan umumiy muammolarni hal qilishga qaratilgan qo'shma platforma va muloqot formatidir". AQSH davlat kotibi Markaziy Osiyoning suveren va mustaqil bo'lishi, Rossiya va Xitoyning iqtisodiy va harbiy hukmronligiga qarshi turishi kerakligini ta'kidladi. Bundan tashqari Pompeo Toshkentga tashrifi oldidan O'zbekistonning neftga boy qo'shnisi Qozog'iston rahbariyati bilan uchrashdi va ushbu mamlakatga chegaradosh bo'lgan Xitoyning Shinjon mintaqasidagi musulmon ozchiliklarga nisbatan shafqatsizliklariga chek qo'yishga va bu yo'lda barcha mamlakatlarni AQSHni qo'llab-quvvatlashga chaqirdi. Mayk Pompeo Markaziy Osiyoning besh davlati tashqi ishlar vazirlari bilan muloqot qilib, AQSH mintaqa Rossiya va Xitoydek yirik va qudratli qo'shnilarga tobe bo'lib qolishini xohlamaydi deb ta'kidlagan edi.[2]

AQSH yuqorida ko'zlagan maqsadlarni amalga oshirishda raqamli diplomatiyadan tashqari quyidagi yo'nalishlarda ishlar olib boradi:

Markaziy Osiyo mintaqasida gumanitar sohasidagi ishtirok etish

Ommaviy axborot vositalari va jurnalistlarni qo'llab-quvvatlash, shuningdek turli grantlar taqdim etish va tadbirlar uyishtirish

Nodavlat va notijorat tashkilotlarning mintaqadi faol harakati

AQSHning mintaqada gumanitar sohasidagi faoliyati uning ijtimoiy diplomatiya va strategik kommunikatsiyaning bir qismidir. Bugungi kunda AQSH uch asosiy yo'nalishda: 1) Ta'lim. 2) Iqtisodiy. 3) Ijtimoiy-madaniy sohalarda faoliyat olib bormoqda.

AQSHning Markaziy Osiyo mintaqasida gumanitar soha faoliyati ishtiroki ichida ta'lim eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Bugunki AQSH mintaqada hamkorlikda universitetlarlar tashkil etish, axborot resurs markazlari, ta'lim standartlarini shakllantrish va turli almashinuv loyihalari orqali ta'lim sohasida faoliyat olib bormoqda.[3, S.73, 87]

AQSHning mintaqada uch universiteti faoliyat yuritmoqda: Markaziy Osiyo AQSH universiteti(AUCA, Bishkek); Qozog'iston-AQSH universiteti(KAU, Olmota); Qozog'iston tadbirkorlik va jahon iqtisodiyoti instituti(KIWEE, Olmota). Bishkekda Amerika universiteti Qirg'iziston fan va ta'lim vazirligiga tomonidan emas, balki amerikalik vasiylar kengashi orqali boshqariladi. 2019-yil may oyidan boshlab ushbu kengashni Andryu Kachins(Adrew Kuchins) boshqarmoqda.[4]

AQSH mintaqagi oliy ta'lim muassasalari bilan ko'p tarmoqli aloqalarni olib borish bo'yicha ham faoliyat olib boradi. Jumladan Qozog'iston-Amerika universiteti amerika kollej va universitetlar birlashmasi bilan ko'p tarmoqli (bolalar bog'chasi, maktab, bakalavr va magistratura) aloqalar o'rnatilgan. Undan ko'zlangan maqsad mahalliy ta'limga dunyoning eng yaxshi standartlarini va innovatsiyalarini joriy etishdir. Oliy ta'lim muassasalari bilan birgalikda AQSH mintaqada axborot-resurs markazlarini tashkil etgan. Ular universitet va kutubxonlar qoshida shakllantirilgan bo'lib, yildan yilga rivojlanib bormoqda. Ular nafaqat kitob o'qish yoki tekin internetga ulanish imkoniyati bermoqda, balki axborot-resurs qoshida turli kurs va to'garaklar tashkil etilmoqda. AQSHda o'qish uchun taklif etilayotgan ta'lim dasturlari ichida ayniqsa Fulbright, UGRAD va yozgi ta'tilda talabalarning ishlashi uchun Work and Travel dasturlari mintaq talabalari orasida ommalashgan.

AQSH uchun ijobiy imidjni yaratishda mintaqaga ko'rsatilayotgan iqtisodiy yordamlar katta ahamiyatga ega. AQSH elchixonalari rasmiy veb va ijtimoiy tarmoq sahifalaridagi yangiliklarning aksariyati ham aynan AQSH ko'maklari haqida. Markaziy Osiyoga berilayotgan ko'maklari ko'pincha xalqaro rivojlanish uchun ko'mak agentligi(USAID) orqali amalga oshiriladi. 1992-2015-yillarda mintaq davlatlari 7,5 mrd dollar miqdorda yordam olgan. [5. S, 248] Hozirgacha eng kam

moddiy yordam qabul qilgan davlat Turkmaniston bo'lsa, eng ko'p moddiy yordam Tojikistonga to'g'ri keladi.

AQSHning Markaziy Osiyo bo'yicha 2019-2024-yillar strategiyasida mintaqaga ko'rsatilgan yordamlar keltirib o'tiladi. Jumladan, unga ko'ra mintaqada davlatlari iqtisodiy o'sish, demokratik islohatlar, tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash uchun 9 mlrd dollar to'g'ridan-to'g'ri investitsiya ko'inishida taqdim etildi. Shuningdek, AQSH boshchiligidagi Jahon Banki, Xalqaro valyuta fondi, Yevropa tiklanishi va taraqqiyot banki, Osiyo taraqqiyot banki tomonidan mintaqaga kredit, zayom va texnik ko'mak ko'inishida 50 mlrd dollar ajratildi. AQSH mintaqadagi tijorat korxonalariga 31 mlrd dollar investitsiya kiritib, minglab yangi ish o'rinlarini yaratdi. AQSH va Markaziy Osiyo bo'yicha yirik loyiha hisoblangan "C5+1" doirasida atrof-muhit, iqtisodiy aloqalar va xavfsizlik sohasiga 34 mln dollar ajratildi. Bundan tashqari AQSH tomonidan 40 ming o'quv va mutaxassislik almashunuvlari.[5. S, 248]

COVID-19 kasalligi bilan bog'liq Markaziy Osiyodagi vaziyat tufayli AQSH mintaqaga gumanitar ko'mak va iqtisodiy yordamlarini ko'rsatib kelmoqda. Jumladan, AQSH hukumati koronavirus pandemiyasi davrida Markaziy Osiyodagi migrantlarni himoya qilish uchun 2 million dollar ajratdi.[6]

AQSHning Markaziy Osiyoda ijtimoiy va madaniy soha faoliyatidagi ishtiroki uning iqtisodiy hamda ta'limdagi ishtiroki bilan uzviy bog'liqdir. AQSHning ijtimoiy-madaniy sohadagi gumanitar faoliyat harakatlari asosan mintaqada madaniyati, an'analari va urf-odatlarini bilan yaqindan tanishish. Shuningdek, AQSH to'g'risidagi tashkilotlarini o'rganish va o'zaro madaniy almanishuvlarni o'z ichiga oladi. Bu sohada Tinchlik Korpusi(Peace Corps) mintaqada uzoq vaqt faoliyat olib borgan. Hozirda faqatgina Qirg'izistonda faoliyat olib bormoqda. O'zbekistonda 2005-yilda, Qozog'istonda 2011-yilda, Turkmanistonda 2012-yilda faoliyati to'xtilgan. Tojikistonda esa ochilmagan edi. Tinchlik Korpusi mintaqada davlatlariga turli ko'ngillarini yuborish, yoshlar uchun yozgi oromgohlar tashkil etish va ingliz tilini o'rganish bo'yicha klublari ochish bilan shug'ullanadi.

2019-yil fevral oyida AQSH davlat kotibining Janubiy va Markaziy Osiyo masalalari bo'yicha birinchi yordamchi o'rinbosari Elis Uells Toshkentdagi nutqida Tinchlik Korpusining O'zbekistonga qaytmoqchi ekanligini ta'kidladi. Unga ko'ra Tinchlik Korpusini qaytishi aloqalar rivojlanishi va ingliz tilining o'qitishiga kengayishiga katta xizmat qiladi.[7] AQSH madaniy sohadagi gumanitar ko'maklar ichida tarixiy yodgorliklariga ham alohida ahamiyat qaratadi. Jumladan, AQSH tomonidan Markaziy Osiyodagi 70 dan ortiq madaniy-tarixiy yodgorliklarni saqlanishi uchun moliyalashtirilgan.

AQSH Markaziy Osiyoda ommaviy axborot vositalarini qo'llab-quvvatlash, uning infrastrukturasi yaxshilash, mahalliy jurnalistlarni o'qitish uchun turli grantlar ajratishga alohida ahamiyat qaratadi. Chunki strategik kommunikatsiyani ommaviy axborot vositalarsiz amalga oshirib bo'lmaydi.

Mintaqada axborot kommunikatsiya sohasini moddiy va moliyaviy qo'llab-quvvatlashda AQSHning xalqaro rivojlanish bo'yicha agentligi(USAID) faol ishlar olib boradi. Jumladan, turli loyihalar orqali 1990-yillardan boshlab moliyaviy ko'mak berib kelmoqda. 2018-yil may oyida Markaziy Osiyoda mustaqil ommaviy axborot vositalarini rivojlantirish uchun 15 mln dollar ajratdi. Undan ko'zlangan maqsadlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:[8]

Muhim siyosiy va aholi manfaatlariga daxldor ijtimoiy masalalarni yoritishda ommaviy axborot vositalarni xolis va ochiq qilishni ta'minlash;

Yoshlar va o'rta yoshlilar o'rtasida axborotni qabul qilish didini oshirish. Ularda tarqatilayotgan axborotga nisbatan tanqidiy qarashni shakllantirish;

Ommaviy axborot vositalari sohasidagi huquqiy asoslarni yaxshilash.

AQSH tomonidan Markaziy Osiyoda ommaviy axborot vositalarni qo'llab-quvvatlashning boshqa yo'llari bu ularni o'qitish, turli grantlar taqdim etish va turli tadbirlar uyushtirishdir. Bu sohada ayniqsa AQSHning Internews Network nodavlat-notijorat tashkiloti ayniqsa faoldir. Bugungi kundan Internews Network Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikistonda fiollariga ega bo'lib, ayniqsa mintaqada internet jurnalistika rivojlantirishga alohida ahamiyat qaratmoqda. Buning uchun

“Markaziy Osiyoda yangi mediani rivojlantirish”, “Yangi reporter.org” va boshqa turli loyihalar ishlab chiqishgan.[8]

Mahalliy jurnalistlarni o'qitish maqsadida turli grantlar ham yo'lga qo'yildi. Jumladan, 2012-yilda boshlab Garvard Universiteti qoshidagi Berkman Markaziga bir yillik amaliyotni o'tash uchun mahalliy aholi imkoniyat yaratib berildi.

Bundan tashqari AQSHdan axborot texnologiyalar sohasidagi turli mutaxxassislar kelib, mahalliy jurnalistlar bilan turli seminarlar va konferensiyalar tashkil etiladi. Misol uchun Internews, Soros Fondi va AQSHning mintaqadagi elchixonlari ko'magida 2009-yilda buyon har yili BarCamp Central Asia konferensiyasi o'tkazilib kelinadi. Asosan doklad, trening, prezentatsiya taqdimoti va davra suhbatlari tashkil etilgan holda, yangi media, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, veb 2.0 va startaplar muhokama etiladi.

AQSH tomonidan Xitoyning Markaziy Osiyoga ta'sirini kamaytirish uchun uyg'ur muammosi va Xitoyning mintaqaga iqtisodiy ekspansiya kabi masalar ko'tariladi. Ommaviy axborot vositalardan va ijtimoiy tarmoqlardan tashqari, “Xalqaro huquq tashabbusi”(Freedom House, Soros Fondi) va “Атажурт Ериктилери” kabi nodavat va notijorat tashkilotlari Xitoyning uyg'ur siyosatini umumiy manzarasini Qozog'iston jamoatchilik yoritishda asosiy o'rinni egalladi. Ushbu ikki tashkilot Xitoyning ichki siyosatini tanqid qilib, u yerda etnik qirg'iz va qozoqlarga bo'layotgan jabrlarni qoralab Qozog'iston va Qirg'izistonda press-konferensiya va aksiyalar o'tkazadi. “Атажурт” AQSH tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan loyiha bo'lib, asosan uyg'ur mavzusini yoritadi. Ushbu nodavlat-notijorat tashkiloti faoliyatini Janubiy va Markaziy Osiyo bo'yicha AQSH davlat kotibining yordamchisi kuzatib boradi. 2018-yilda nodavlat-notijorat tashkiloti vakilasi va advokati shaxsan Melaniya Tramp tomonidan taqdirlandi. [10]

Mintaqadagi nodavlat va notijorat tashkilotlari samarali ta'sir etuvchi kuchga aylanib borayotganligini 2019-yilda Qozog'iston va Qirg'izistonda Xitoyning uyg'ur siyosatiga qarshi namoyishlari tasdiqlamoqda. Chunki aynan ushbu namoyishlar nodavlat va notijorat tashkilot faollari tomonidan uyishtirilgan edi. AQSH tomonidan Markaziy Osiyodagi nodavlat va notijorat tashkilotlar turli grantlar sifatida moliyaviy yordam berib kelinadi. Misol uchun Tojikiston adliya vazirligining bergan axborotiga ko'ra 2018-yilda ushbu mamlakat NNTlari 58 mln dollar moliyaviy yodam olgan.

O'zbekistonda ham AQSH nodavlat tashkilotlari faoliyati yo'lga qo'yilmoqda. 2018-yil avgustda O'zbekiston Adliya vazirligi Vashingtondagi Amerika ta'lim dasturlari va butun dunyo bo'ylab almashuvlarini amalga oshiruvchi Xalqaro ta'lim bo'yicha Amerika Kengashlarining mahalliy filialini akkreditatsiyadan o'tkazdi. Ushbu tashkilot 2006-yilda buyon ilk ro'yhatga olingan ilk AQSHga qarashli nohukumat tashkilotdir.[11]

AQSH tomonidan mintaqadagi nodavlat va notijorat tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari, mahalliy jurnalist va bloggerlarni qo'llab-quvvatlashi katta moliyaviy mablag'ni talab qiladi. Shu sababli ularni moliyalashtirish uchun turli yirik loyihalar ishlab chiqiladi. Misol uchun, 2017-yilda AQSH Kongresiga Markaziy Osiyoda demokratik loyihalar uchun 2,5 mrd dollarlarni o'z ichiga oladigan xorijiy ko'mak(Foriegn Operations, and Related Progrmas Appropriation Act) qonun loyiha kiritildi. Bundan tashqari mustaqil ommaviy axborot vositalari, nodavlat va notijorat tashkilotlar va sud tizimini mukammallashtirish uchun har yili moliyaviy mablag'lar ajratiladi. Ushbu sohadagi loyihalarni asosiy moliyalashtiruvchi hisoblangan AQSH xalqaro taraqqiyot agentligi(USAID) 2019-yilda o'z faoliyatini olib borishda Kongressdan 16,8 mrd dollar mablag' so'radi. Bu o'tgan yilga nisbatan 1,3 mrd dollar ko'p hisoblanadi.[12]

Mintaqadagi nodavlat va notijorat tashkilotlarining o'zining yo'nalishiga ega bo'lib, ma'lum sohaga ixtisoslashgan. Jumladan, eng tanilganlardan biri Freedom House inson huquqlari masalasi bo'yicha o'z xulosalarni ishlab chiqadi. Ko'pincha uning xulosalari bo'yicha mamlakatdagi inson huquqlari tog'risidagi xorijiy jamoatchilik fikri shakllanadi. Milliy demokratik institut(National Democracy Institute) siyosiy partiyalar bilan ishlaydi. Xalqaro notijorat huquq markazi(International Center for Not-for-Profit Law) nodavlat va notijorat tashkilotlarga huquqiy yordam ko'rsatadi. Internews mustaqil ommaviy axborot vositalari va jurnalistlarni qo'llab-quvvatlaydi.

4. Xulosalar:

AQSHning Markaziy Osiyodagi strategik kommunikatsiyaning asosiy vositalari hisoblangan gumanitar faoliyat, ommaviy axborot vositalari va jurnalistlarni, shuningdek nodavlat va notijorat tashkilotlar qo'llab-quvvatlash sohalaridagi faoliyati bo'yicha quyidagicha xulosa qilish mumkin:

Birinchidan, AQSH yuqoridagi ta'kidlab o'tilgan sohalarini moliyalashtirishni yildan yilga oshirib bormoqda. USAID administratori Mark Grin jamoatchilik palatasi xorijiy ishlar qo'mitasi oldida chiqishida moliyalashtirilish oshishiga asosiy sabab Rossiya va Xitoyning turli mintaqalarda, shu jumladan Markaziy Osiyodagi oshib borayotgan salbiy ta'siri deb ta'kidladi.

Ikkinchidan, AQSH tomonidan mahalliy jurnalistlar uchun xorijiy malaka kurslari, talabalar uchun o'qish bepul dasturlar, shuningdek nodavlat va notijorat tashkilotlar uchun taqdim etiladigan imtiyozli grantlarning turlari oshirilib bormoqda. Misol uchun AQSHdagi O'zbekistonlik talabalar 2019-yilda o'tgan yilga nisbatan 12% oshgan. 2000-2017-yillarda xorijida ta'lim olgan Markaziy Osiyo talabalar soni 4,6 baravar oshib, 200 mingni tashkil etgan. Shunday bo'lsada chet elda ta'lim olishning 79% qismi Sharqiy Yevropa va MDH mamlakatlariga to'g'ri keladi.[13]

Uchinchidan, nodavlat va notijorat tashkilotlar orqali AQSH mintaqadagi asosiy raqiblaridan biri Xitoyni Markaziy Osiyoga ta'sirini kamaytirishga harakat qilmoqda. Ular asosan "Xalqaro huquq tashabbusi" va "Атажурт Ериктилери" kabi nodavat va notijorat tashkilotlardir bo'lib, Xitoydagi uyg'urlar bilan bog'liq muammolarni yoritadi.

To'rtinchidan, AQSH o'zining mintaqadagi ommaviy axborot vositalari, jurnalistlar, shuningdek, nodavlat va notijorat tashkilotlariga ko'rsatayotgan yordamlari yagona g'oyaga asoslanganligi ahamiyat qaratadi. Ya'ni islohotlar, erkinlik va inson huquqlari. Bu borada o'zining Markaziy Osiyo bo'yicha 2019-2024-yillar strategiyasida ham qayd etilib o'tilgan. Mintaqadagi 6 maqsadlardan birida demokratik saylovlar, fuqarolik jamiyati, mustaqil adliya, oshkoralik, qonun ustuvorligi kabi qadriyatlar olg'a suriladi.[1]

Иктибослар / Сноски / References:

1. Report, United States Strategy for Central Asia 2019-2025: Advancing Sovereignty and Economic Prosperity (Overview) // BUREAU OF SOUTH AND CENTRAL ASIAN AFFAIRS // FEBRUARY 5, 2020 // <https://www.state.gov/united-states-strategy-for-central-asia-2019-2025-advancing-sovereignty-and-economic-prosperity/>
2. Pompeo stresses close ties with Central Asia during regional trip. https://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2020/02/03/feature-02
3. Фоминых А. Проецирование «мягкой силы»: публичная дипломатия США и России в постсоветской Центральной Азии // Центральная Азия и Кавказ. 2010. Т. 13. №3. С. 73-87. (Fominykh A. Projection of "soft power": US and Russian public diplomacy in post-Soviet Central Asia // Central Asia and the Caucasus. 2010. T. 13.No. 3. -P. 73-87).
4. Анна Великая, Гуманитарное присутствие США в Центральной Азии: вовлечь регион в сферу своего влияния. 2019 // <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2244> (Anna the Great, US Humanitarian Presence in Central Asia: Engaging the Region in Its Sphere of Influence. 2019 // <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2244>)
5. Содействие международному развитию как инструмент внешней политики: зарубежный опыт / Под ред. В.Г.Барановского, Ю.Д.Квашнина, Н.В.Тогановой. М.: ИМЭМО РАН, 2018. 248 с.(International Development Assistance as an Instrument of Foreign Policy: Foreign Experience / Ed. V.G. Baranovsky, Yu.D. Kvashnin, N.V. Toganova. Moscow: IMEMO RAN, 2018.248 p.)
6. AQSH COVID-19 virusidan jabrlangan Markaziy osiyolik migrantlarga 2 mln. dollar yordam puli ajratdi. <https://central.asia-news.com> (The United States has provided \$ 2 million to Central Asian migrants infected with the COVID-19 virus. dollars in aid.)
7. Американский "Корпус мира" может вернуться в Узбекистан. 27 Февраля 2019. // <https://podrobno.uz/cat/politic/amerikanskiy-korpusa-mira-mozhet-vernutsya-v-uzbekistan/>

- (American Peace Corps may return to Uzbekistan. February 27, 2019. // <https://podrobno.uz/cat/politic/amerikanskiy-korpusa-mira-mozhet-vernutsya-v-uzbekistan-/>)
8. CENTRAL ASIA MEDIA PROGRAM. <https://www.usaid.gov/central-asia-regional/factsheets/central-asia-media-program>
  9. Цифровая дипломатия США. <https://riss.ru/analytics/7003/> 2.12.2014 (USA Digital Diplomacy. <https://riss.ru/analytics/7003/> 2.12.2014)
  10. США и антикитайские НПО в Центральной Азии. <https://vpoanalytics.com/2019/11/22/ssha-i-antikitajskie-npo-v-tsentralnoj-azii/> (USA and anti-Chinese NGOs in Central Asia. <https://vpoanalytics.com/2019/11/22/ssha-i-antikitajskie-npo-v-tsentralnoj-azii/>)
  11. O‘zbekistonda 10 yil ichida ilk bor AQSHning nodavlat tashkiloti akkreditatsiyadan o‘tkazildi. (For the first time in 10 years, a US NGO has been accredited in Uzbekistan.) // https://central.asia-news.com/uz-Latn/articles/cnmi_ca/newsbriefs/2018/08/30/newsbrief-01
  12. H.R.3362 – Department of State, Foreign Operations, and Related Programs Appropriations Act, 2018 -115th Congress // Congress. – 2017. – 24 July. <https://www.congress.gov/>
  13. Testimony of USAID Administrator Mark Green before the House Foreign Affairs Committee // USAID. -2018. -21 March. <https://www.usaid.gov>
  14. Миграция через образование (Migration through education). <https://review.uz/ru/post/migracia-cerez-obrazovanie>

ЎТМИШГА НАЗАР

МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000